

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους, καὶ εἶνε ἑτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

19 Ἰουνίου 1877

ΟΙ ΝΥΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΑΥΤΩΝ

Συνήχεια καὶ τέλος· ἰδίε σελ. 369.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ γεωργία διατελεῖ ἐν τῇ αὐτῇ σχεδὸν βαθμίδι τῆς ἀναπτύξεως, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις. Ἐπειδὴ τὸ ἡσιόδιον ἄροτρον δὲν ἐπῆρκει πλέον εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν καιρῶν, ἐκομίσθησαν ἄροτρα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ ἰδίως τῆς Σκωτίας, διὰ τούτων δὲ ἐγίνον ἀπόπειρα ἐν Τίρυνθι. Τώρα μάλιστα ἔμαθον οἱ ἀγρόται τί ἦτο ἄμαξα, ἔκκληθρον, κόπρος. Κατ' ἀρχὰς ἐδίδετο τοῦτοις ἡ κόπρος ἢ καὶ ἐκομίζετο εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν δωρεάν· συγχρόνως δὲ κατεσκευάσθησαν ἐν Ναυπλίῳ περὶ τὰς 40 ἄμαξας καὶ ἔκκληθρα.

Παγιουμένης τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς τάξεως, ἠδξήθησαν οἱ πόροι τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἐπομένως καὶ αἱ πρόσοδοι τοῦ κράτους. Ἡ ληστεία βαθμηδὸν ἐξηφανίζετο, ἀφ' οὗτου διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἀγρότας ὄπλα. Ἄλλ' ἡ χώρα ἦτο εἰσέτι ὀλιγάνθρωπος, μέχρι δὲ τοῦ 1864 γεωργεῖτο μόνις ἡ ἐβδόμη τοῦ ἐδάφους μερίς. Ἐνεκα τῆς παρὰ τῶν Αἰγυπτίων μεγάλης καταστροφῆς ἐδέησε νὰ φυτευθῶσιν ἐκ νέου ἐλαιῶ-δένδρα, συκαμινέαι, συκαὶ κ.λ. Ἐν τούτοις τῷ 1853 αἱ πρόσοδοι τῶν δημοτικῶν ἀνέβησαν εἰς 35,000,000, αἱ δὲ τῶν σταφίδων εἰς 60,000,000 φράγκων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἦριθμοῦντο 170,000 βοῶν, 80,000 ἵππων, 27,000 ἡμιόνων, 63,000 ὄνων καὶ 3,500,000 ἄλλων κτηνῶν. Καὶ σήμερον ὅμως ἡ Ἑλλὰς δυστυχῶς δὲν ἐκμεταλλεύεται πάντας τοὺς ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς λανθάνοντας θησαυροὺς καὶ τὰς δυνάμεις. Ἐκ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς κάλλιστα ἠδύναντο νὰ γεωργηθῶσι 42 τοῖς ἑκατὸν, καλλιεργοῦνται δὲ μόνον τὰ ἡμίσεα. Αἱ ἐργατικαὶ δυνάμεις ἐλλείπουσι καὶ νῦν, ἐφ' ᾧ καὶ ὑπερτιμῶνται τὰ ἔργα τῆς ἀγρονομίας· ἀκαλλιέργητοι πρὸς τούτοις μένουσιν αἱ εὐρύταται γαῖαι αἱ δημόσιαι. Καθόλου εἰπεῖν, μέγα πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας παρεμβάλλουσιν ἡ ἐλλείψις κανονικοῦ καὶ σκοπίμου συστήματος ὄδων, ἡ σπάνις τοῦ ἀργυρίου καὶ οἱ ἄδροι τόνοι. Ἐν ᾧ ὁ σῖτος εἰσάγεται ἐκ τῶν λιμένων τοῦ Εὐξείνου, ὁ βᾶμβαξ καὶ αἱ σταφίδες ἀποτελοῦσι τὸ κυριώτερον εἶδος τῆς ἐξαγωγῆς· ἡ οἰνοποιία τούναντιον, διὰ τὸ

ἀτελὲς τῆς κατεργασίας, δὲν προέβη εἰς τὴν τελειότητα, ἐφ' ἣ διέπρεπε κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Πρὸς ἐκμετάλλευσιν μαρμάρων, μολύβδου, ἀργύρου, χαλκοῦ, σιδήρου, ἀνθράκων κ.λ. δυστυχῶς ἐλλείπουσι κεφάλαια. Πρὸς τούτοις ὁ Ἕλλην προτιμᾷ τὸν πολυκαθῆ βίον τοῦ ναύτου καὶ τοῦ ἐμπόρου μᾶλλον ἢ τὸν τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ βιομηχάνου· διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον τὸ μὲν ἐμπόριον ἀκμάζει, πλεῖστα δὲ τῶν εἰδῶν, ἅτινα ἠδύναντο αὐτὸς ὁ τόπος νὰ παράγῃ, εἰσκομίζονται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Καταπληκτικὸν φαινόμενον ἐν ταῖς νῦν ταρχαῖς τῆς Ἀνατολῆς εἶναι βεβαίως ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ αἷτιον αὐτῆς ἀνευρίσκει ὁ Leroy Beaulieu ἐν τῇ ἐσωτερικῇ καταστάσει τοῦ βασιλείου, ἐν τῇ γεωγραφικῇ διανομῇ ἢτοι διασπορᾷ τῆς φυλῆς καὶ ἐν τῷ φυλετικῷ συμφέροντι, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τοὺς Ἕλληνας ἀνταγωνιστὰς τοῦ Σλαβισμού μᾶλλον ἢ ἀντιπάλους τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ πτωχὸν βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, ὁμοιάζει πρὸς σῶμα ἀκέφαλον· οὐδέποτε ἡ διπλωματία συνέστησε κράτος ἐλλιπέστερον, ἀτελέστερον καὶ μᾶλλον πρόσκαιρον. Ἡ σμικρότης τῆς σκηνῆς ἀνεκῆθεν ὤθησεν εἰς ἀπόγνωσην ἐκείνους, οἵτινες εἶχον κληθῆ ἐν πρωταγωνιστήσασιν. Οὐ μόνον δὲ ὑπὸ ὕλικήν καὶ τοπικὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἐποψιν εἶναι τὸ βασιλεῖον ἡμιτελὲς, κολοθὸν, ἄμορφον. Συνιστάμενον ἐκ τῶν νοτίων μόνον ἐπαρχιῶν, στερεῖται τῆς ἀντιρρόπου δυνάμεως, ἣν θὰ ἐχορήγουν αὐτῷ οἱ μᾶλλον περιεσκεμμένοι κάτοικοι τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ἀναλογιζόμενοι τὰ νῦν ὄρια τῆς Ἑλλάδος, τὸ στενόχωρον καὶ πτωχὸν ἔδαφος, καὶ τὸ φύσει φιλοτάραχον στοιχεῖον, δὲν θαυμάζομεν διὰ τὰς ἐλλείψεις, τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὴν χρεωκοπίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ διὰ τὴν σχετικὴν αὐτῶν πρόοδον καὶ εὐημερίαν. Ὁ λαὸς εἶχεν ἐλαττωθῆ ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν πληθύν, ἦτο ἀμαθὴς, συνείθισσε δὲ ἐπὶ τοῦ μακροῦ ἀγῶνος εἰς πᾶσαν παρανομίαν καὶ ἀχαλίνωτον ἐλευθερίαν· ἐκ τοιαύτης ὕλης ἐμελλε νὰ δημιουργηθῆ ἔθνος καὶ νὰ συστή κυβερνήσις ἐν μέσῳ τυχοδιωκτῶν καὶ κλεπτῶν. Δόξαν μεγάλην φέρει εἰς τὸν πρακτικὸν τῶν Ἑλλήνων νοῦν ἡ πιστότης αὐτῶν πρὸς τὸ μοναρ-

χιών είδος τοῦ πολιτεύματος ἀληθεύει ὅτι τὸ σύνταγμα τῶν εἶναι δημοκρατικώτατον καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς περιέχει ἔχνος οὔτε παλαιᾶς οὔτε νέας ἀριστοκρατίας. Κατὰ τὸν Βωλιού καὶ τὸν Σμέδλερ ἡ Ἑλλάς εἶναι πολιτεία δημοκρατικὴ ἔχουσα πρόεδρον κληρονομικόν, διότι ὁ βασιλεὺς μικρὰν κέκτηται δύναμιν, ὡς ἰσάμενος ἀπέναντι μιᾶς μόνης Βουλῆς, προερχομένης ἐκ καθολικῆς σχεδὸν ψηφοφορίας. Ἄλλοτε ὑπῆρχε καὶ Γερουσία· αὕτη ὅμως ταχέως κατηργήθη, ὑποληφθεῖσα πάντη περιττὸς τροχὸς ἐν τῇ πολιτικῇ μηχανῇ. Οὕτω δέ, μόνον δύο ἐκ τῶν νεωτέρων τῆς Ἀνατολῆς κρατῶν ἔχουσι τὸ ἐνιαεῖον βουλευτικὸν σύστημα, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Σερβία. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι κακῶν αἴτιον δὲν εἶναι οὔτε τὸ σύνταγμα, οὐδὲ οἱ νόμοι, ἀλλὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἦθη. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι φρόνιμοι ὄντες οἱ Ἕλληνες καὶ ἐν ταῖς κακίαις αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο ὄπλον μετέρχονται κατὰ τοὺς κομματικούς ἀγῶνας ἢ τὸν λόγον καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐνίοτε προσφεύγουσιν εἰς τὴν βραδουργίαν ἢ τὴν διαφθοράν, οὐδέποτε δὲ εἰς τὴν βίαν. Τὸ μικρὸν κράτος, εἰ καὶ προήλθεν ἐκ λαοῦ ληστῶν καὶ πειρατῶν, ἀγνοεῖ τὰς στρατιωτικὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐμφυλίου πολέμους. Καθόλου εἰπεῖν οἱ νῦν Ἕλληνας ὁμοιάζουσιν ἐν τοῖς πλεονεκτήμασι καὶ ταῖς ἐλλείψεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων μᾶλλον ἢ τοῦ Βυζαντίου.

Τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ μεγάλη ἀντίθεσις διαφαίνεται μὲν καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, πρῶτιστα δὲ καὶ μάλιστα ἐν τῇ μισομαθείᾳ καὶ τῇ φιλομαθείᾳ. Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει εὐρύτερον διαδεδομένη ἢ ἐν Βελγίῳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Τὴν πρόοδον ταύτην δὲν πιστεύουσιν ἴσως οἱ τοὺς νῦν Ἕλληνας ὑπολαμβάνοντες ὁμοίους τοῖς πρῶην κλέπταις. Ἄλλ' οἱ διὰ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων κλεῖσθέντες πειραταὶ καὶ κλέπται, ὅσον καὶ ἂν ἀνήκωσιν εἰς ἐγγύτατον παρελθόν, φαίνονται τοσοῦτον ἀφεστῶτες, ὥστε τὰ παλαιὰ παληκάρια νομίζουσιν ἑαυτοὺς ξένους ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, ἣν διὰ τῶν ἰδίων θραχιόνων ἀπληρευέωσαν. Ὁ Ἕλλην πειρατὴς ἐξηφανίσθη ἀνεπιστρεπτεῖ· ὁ κλέπτης ἐτηρήθη μὲν χρόνον μακρότερον, ἀπεκρούσθη δὲ τέλος εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος. Τῷ 1863, ὅτε πρῶτον κατέπλευσεν εἰς Ἑλλάδα ὁ Βωλιού, ἡ Ἀττικὴ ἔγμε ληστῶν· αἱ παρὰ τῷ Δηλίῳ σφαγαὶ ἐπὶ ἀνεγόντων παντελῶς καθάρσιν· τῷ δὲ 1873 ἐξεπλάγη ἐπὶ τῇ ἀλλοιώσει ὁ αὐτὸς γάλλος περιηγητής. Τὸ πτωχὸν βασίλειον ἐπαθεν ὑπὸ τῆς ληστείας διὰ τὴν ἑλλείψιν σιδηροδρόμων· ἀλλὰ τῶν ἀδυνάτων ἦτο νὰ στρωθῶσι σιδηροδρόμοι μακροὶ καὶ ἐπικερδεῖς ἕνεκα τοῦ λίαν στενοῦ τῶν ὁρίων. Ἐφ' ὅσον ἡ Θεσσαλία εἶναι τουρκικὴ, δὲν

ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι θὰ στρωθῆ σιδηροδρόμος· καταδεδικασμένη λοιπὸν εἶναι ἡ Ἑλλάς νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν ἄλλην Εὐρώπην, ἐφ' ὅσον δὲν ἀλλοιοῦνται αἱ τοπικαὶ αὐτῆς σχέσεις. Ἡ λαμπροτέρα ὄψις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ κυρία τοῦ πλοῦτου αὐτῆς πηγὴ εἶναι τὸ ἐμπορικὸν αὐτῆς ναυτικὸν ἐκ 5,000—6,000 σκαφῶν καὶ 30,000 ναυτῶν, ἐπομένως πολλῶ ἀνώτερον τοῦ τουρκικοῦ, τὸ ὅποσον ἄλλως ἔχει καὶ πληρώματα ἑλληνικά. Τὸ αὐτὸ ναυτικὸν ὅμως εἶναι κατὰ τὸν χρόνον καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς Ἑλλάδος· διότι, ὡς ἐν τοῖς παλαιοῖς, οὕτω καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ κλίσις εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον συντελεῖ εἰς τὴν διασποράν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης.

Ἐκ τῆς διασπορᾶς καὶ τοῦ διαιρητισμοῦ τούτου προκύπτει ἰδιόρρυθμός τις πολιτικῆ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Τουρκίαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ βασιλείου δὲν συναπαρτίζουσιν ἴσως οὐδὲ τὰ δύο πεμπτημόρια τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων. Δύο ἢ τρία ἑκατομύρια Ἑλλήνων διικτελοῦσιν εἰσέτι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Σουλτάνου ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ. Ἐν Ἀσίᾳ ἔχει ἡ Πύλη τοσοῦτους ὑπηκόους Ἕλληνας, ὅσους ἐν Εὐρώπῃ· ἐνταῦθα μὲν ὑπάρχουσι συμπεπυκνωμένοι, μάλιστα ἐν Ἠπειρῷ καὶ Θεσσαλίᾳ· ἡ μεταξὺ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ὑδροῦντος χερσονήσος, μεθ' ὅλα τὰ μίγματα Τούρκων, Ἀθιγγάνων καὶ Ἀλβανῶν, ὑπάρχει χώρα ἀναμφισβητήτως Ἑλληνικὴ· μέγα δὲ διέπραξεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ διπλωματία λάθος, ὅτι δὲν ἀπέδωκεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον χώρας, αἱ ὁποῖαι θάπτον ἢ βράδιον πρέπει νὰ προσαρτηθῶσιν εἰς αὐτήν. Ἡ πολιτικὴ τοῦ βασιλείου εὐλόγως καὶ δικαίως ἐνατενίζει πάντοτε εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Κρήτην. Τοιαύτην ὅμως πολιτικὴν δὲν ἐπιδοκιμάζουσιν ὅσοι τῶν Ἑλλήνων εἰς ἱστορικὰς ἐνασμενίζοντες παραδόσεις ἀπαιτοῦσιν ὅλην τὴν Θρακικὴν χερσονήσον, ἥτις τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ κηρύττουσι τὸν Αἴμον ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν ὄριον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ σλαβικοῦ κόσμου.

**

Μέλλω νὰ περιγράψω τὸν ποιητικὸν γάμον τῶν τῆν Ὀρθρον οἰκούντων πιστῶς, ὡς ἤκουσα τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ παρ' εὐφυοῦς ποιμενίδος. Ὁσὸν τελεῖται καθ' ἅπαν τὸ ὄρος τοῦτο καὶ παρ' ἀπατι τοῖς ποιμέσι καὶ γεωργοῖς τῆς Φθιώτιδος, μετὰ τινος τοπικῆς ἢ φυλετικῆς διαφορᾶς. Εἶναι δ' ὁ γάμος ἡ μεγίστη τελετὴ τοῦ ποιμένος, καὶ ἕνεκα τούτου ἐτελεῖται μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος. Τὸ ὄλον τῆς τελετῆς ταύτης, τὸ ἄσμα, αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ προλήψεις δηλοῦσι τὸ δέος μεθ' οὗ εἰσέρχεται ὁ ποιμὴν εἰς τὸ πολυκύμαντον τοῦ πρακτικοῦ βίου στάδιον, καὶ παντὶ σθένει προσπαθεῖ νὰ φέρῃ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῇ καλύβῃ του. Μετ' ἀξιοπαρατήρητου σπουδῆς πειροῦνται· ἀποφύγῃσι πᾶν τὸ παρ' αὐτοῖς δυσόριον νομιζόμενον. Ἀνσυμβῆ νὰ μετανοήσῃ ὁ πενθερὸς, ἐνῶ ἐπορεύθησαν πρὸς παρακλήν τῆς νύμφης, ἐκλαμβάνουσι τοῦτο ὡς μέγιστον ἀ-